

Kulturni kapital roditelja i obrazovne šanse djece

Zrilić, Petra

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:904585>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2023-12-05**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

Sveučilište u Zadru

Odjel za sociologiju

Preddiplomski sveučilišni studij sociologije (dvopredmetni)

Zadar, 2019.

Sveučilište u Zadru
Odjel za sociologiju
Preddiplomski sveučilišni studij sociologije (dvopredmetni)

Kulturni kapital roditelja i obrazovne šanse djece

Završni rad

Studentica:
Petra Zrilić

Mentor:
mr. sc. Ratko Čorić

Zadar, 2019.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Petra Zrilić**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Kulturni kapital roditelja i obrazovne šanse djece** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 25. rujna 2019.

„Nade obrazovanih jače su od bogatstva neukih“

Demokrit

Sadržaj

1. Uvod	3
2. Pristup obrazovanju i obrazovnim nejednakostima kroz različite paradigme.....	5
2.1. Funkcionalizam	5
2.2. Konflikti pristup obrazovanju.....	6
2.3. Pozicijska teorija.....	9
3. Teorija kulturnog kapitala Pierrea Bourdieua	10
3.1. Pripadnost klasi i razine obrazovnog postignuća	12
4. Istraživanja u Hrvatskoj	13
4.1. Mladi u obrazovnom sustavu Hrvatske	13
4.2. Primjena Bourdieuove teorije na hrvatsko društvo	13
5. Zaključak.....	18
6. Literatura	19

Kulturni kapital roditelja i obrazovne šanse djece

Sažetak

Rad polazi od Bourdieuovog koncepta kulturnog kapitala kao najvažnije odrednice obrazovnih nejednakosti. U modernom bi se društvu obrazovne šanse morale temeljiti na meritokratskim mjerilima, no to često nije slučaj budući da brojni čimbenici poput spola, rase ili kulture određuju obrazovni uspjeh pojedinca. Teorija kulturne reprodukcije ističe kako je obrazovni sustav naklonjen dominantnoj kulturi visokih klasa te da stvara nejednakosti dajući prednost upravo kulturnim resursima te klase. Time se u nepovoljan položaj stavljaju podređene klase koje nemaju potreban kulturni kapital koji im daje mogućnost jednakog sudjelovanja u akademskom natjecanju. Pripadnici takvih klasa nisu imali mogućnost tijekom svoje socijalizacije usvojiti poseban sociolingvistički kod, znanja iz opće kulture ili pak generalne informacije glede funkcioniranja obrazovnog sustava. Njihova jedina prilika da se susretnu s kulturom visokih klasa je odlazak u školu gdje nailaze na kolege vršnjake koji su u prednosti budući da su, za razliku od njih, već usvojili kulturu koja se zahtijeva u obrazovnom kontekstu. U radu je dan poseban osvrt na hrvatsko društvo i nejednake šanse koje vladaju u obrazovanju, a kojima je uzrok međugeneracijski prijenos kulturnog kapitala s roditelja na djecu.

Ključne riječi: kulturni kapital, kulturna reprodukcija, nejednakost šansi, dominantne klase, međugeneracijski prijenos

Parental cultural capital and children's educational chances

Abstract

This paper deals with Bourdieu's concept of cultural capital which is the most important factor when it comes to educational inequalities. In modern society, educational chances should be based on the meritocratic values which is not the case as many other factors are included, for example, sex, race or culture. The theory of cultural reproduction emphasizes the fact that the educational system favours the dominant culture of high classes which creates inequalities. Because of that, lower classes are in a poor position as they do not possess cultural capital which is necessary in order to compete equally in the educational context. Members of these classes did not have the opportunity during their socialization to incorporate a special sociolinguistic code, general knowledge or information about the educational system. The only opportunity for them to meet the culture of dominant classes is to go to school where their colleagues have already adopted the favourable educational culture. In the paper, there is a special review of the Croatian society and inequality of chances that are caused by the intergenerational transmission of the cultural capital from parents to children.

Key words: cultural capital, cultural reproduction, inequality of chances, dominant classes, intergenerational transmission

1. Uvod

Obrazovanje se može definirati kao sustavno prenošenje znanja i vrijednosti putem formalnih i specijaliziranih institucija. Škola, koja je uz obitelj jedan od najvažnijih agenasa socijalizacije, uz obrazovnu ima i odgojnu svrhu (Fanuko, 2011). U lovačko-sakupljačkim zajednicama mladi su stjecali znanja neformalno, oponašajući starije. Kasnije, u razvijenijim društvima srednjovjekovne Europe, znanja i vještine su se stjecale organizirano putem za to adekvatnih institucija. Na taj način, javlja se određeni oblik raslojavanja u društvu budući da obrazovanje postaje dostupno samo manjini puka, primjerice, svećenicima i bogatijim slojevima. Tek u doba industrijskog procvata, obrazovanje postaje dostupno i širim masama (Haralambos, 2002).

U sociologiji kao i u drugim znanostima, postoje različite paradigme kroz koje se može promatrati obrazovanje. Također, sociolozi se dijelom slažu, a dijelom razilaze u objašnjenju koja je svrha obrazovanja i kako mu pristupiti. Tako, naprimjer, funkcionalistička perspektiva pokušava dati odgovor na sljedeća pitanja: kakvu funkciju obrazovanje ima za društvo? Kako je obrazovanje integrirano s drugim dijelovima društvenog sustava? Kako funkcionira veza između obrazovnog i ekonomskog dijela sustava? Iz navedenog se vidi kako funkcionalistička perspektiva i njezini predstavnici svoju pažnju usmjeravaju na pozitivne aspekte obrazovanja koji pridonose održavanju sustava u cjelini.

Liberalima je na prvom mjestu odnos prema pojedincu te oni smatraju kako bi obrazovanje za cilj trebalo imati razvijanje potencijala svakoga ponaosob, a sve u svrhu stvaranja boljeg i naprednijeg društva. Konfliktne perspektive mogu da najdublje zadiru u samu problematiku nejednakosti obrazovnih šansi. Naime, konfliktni teoretičari kreću od pretpostavke da će obrazovanje nekim skupinama koristiti više nego drugima. Ideje vladajuće klase se prenose putem nastavnog programa čime se reproduciraju postojeće nejednakosti te se klasna svijest ne razvija. Tako obrazovanje služi kapitalizmu kako bi se nejednakosti legitimirale. Stvara se tek privid jednakosti šansi, a u stvarnosti je klasna pripadnost najvažniji čimbenik koji određuje postignuće pojedinca (Haralambos, 2002).

Mnogobrojna istraživanja na području obrazovanja ukazuju na povezanost kulturnog kapitala i obrazovnog postignuća pojedinca. Ovaj rad je temeljen na teoriji Pierrea Bourdieua i na pojmu kulturnog kapitala koji čini okosnicu njegova istraživanja i teoretiziranja. Također, Bourdieu je jedan od rijetkih sociologa koji je tijekom svojeg obrazovanja na vlastitom primjeru osjetio što znače sociokulturne razlike između viših i nižih slojeva društva u

obrazovnom sustavu. To je uvelike utjecalo na formiranje njegovih teorija i stavova u sociologiji. On je u sociološki diskurs uveo mnoge važne pojmove na kojima će se temeljiti i ovaj rad. Neki od tih pojmova su habitus, kulturni kapital, ukus i društveno polje. Habitus se odnosi na način života pojedinca. On izgrađuje njegov stil i formira njegovu osobnost. Zahvaljujući habitusu pojedinac bira kakvu glazbu sluša, kakvu odjeću nosi, na kakvim mjestima se pojavljuje i slično. Kulturni kapital je definiran širokim rasponom odrednica; od fizičkih objekata koje osoba posjeduje (poput knjiga, umjetničkih slika, glazbenih instrumenata i slično), preko akademskih titula koje je stekla, do ponašanja koje uči u obitelji. Bourdieu razlikuje i tri vrste ukusa s obzirom na različite klase koje taj ukus upražnjavaju, a to su legitimni, prosječni i popularni. Legitimni ukus posjeduju dominantne klase s najvišim stupnjem obrazovanja, prosječni je obilježje srednjih klasa, dok se popularni povezuje s nižim klasama. Naposljetku, društveno polje uključuje mrežu odnosa među akterima koji pripadaju različitim društvenim institucijama. Prema tome, postoje različite vrste polja poput obrazovnog ili političkog polja (Tonković, 2019).

Ovaj rad ima za cilj objasniti poveznicu između Bourdieuovog koncepta kulturnog kapitala kojeg roditelji socijalizacijom prenose na djecu i njihovog uspjeha u obrazovanju. Za početak, ukratko će se iznijeti povijesni pregled nejednakosti u obrazovanju, zatim će se dati teorijsko objašnjenje pojma kulturnog kapitala autora Pierrea Bourdieua. Ukazat će se i na povezanost klasne pripadnosti i obrazovnog postignuća, da bi se rad zaključio istraživanjima koja su provedena na području Republike Hrvatske, a koja polaze od Bourdieuovog koncepta kulturnog kapitala kao ključnog čimbenika obrazovnog uspjeha.

2. Pristup obrazovanju i obrazovnim nejednakostima kroz različite paradigme

2.1. Funkcionalizam

Jedan od najpoznatijih predstavnika funkcionalističke perspektive, Émile Durkheim, govori o obrazovanju i društvenoj solidarnosti. Naime, glavna funkcija obrazovanja jest prenijeti društvena pravila i vrijednosti, odnosno, stvoriti društvenu solidarnost. Ona uključuje osjećaj pripadnosti društvu i shvaćanje da društvena zajednica ima prednost u odnosu na pojedinca. Obrazovanje pomaže „naučiti“ pojedinca da poštuje zajednicu te mu prenosi zajedničke norme poput jezika ili kulture. Škola, koja je za Durkheima pravi društveni sustav u malome, ima ulogu koja se ne može zamijeniti onom roditeljskom ili pak vršnjačkom. Djeca od rane dobi moraju naučiti koegzistirati s pojedincima koji im nisu u rodu niti su im prijatelji. Na taj se način oni pripremaju za interakcije s drugim članovima društvenog sustava poštujući naučena društvena pravila. Funkcionalisti također smatraju da se školska pravila trebaju strogo primjenjivati, što znači da se bilo kakva vrsta ponašanja protivna interesima cjeline mora kazniti. Pojedince se treba naučiti da poštuju dobrobit društvene zajednice putem discipline i samokontrole. Sljedeća važna uloga obrazovanja je, prema Durkheimu, stjecanje znanja i vještina koje su potrebne za buduća zvanja. S obzirom na to da industrijska društva funkcioniraju poput dobro ugođenog stroja, svaki pojedinac ima određenu ulogu u podjeli rada (Haralambos, 2002).

Još jedan važan predstavnik funkcionalističke perspektive, Talcott Parsons, ističe kako je škola drugi važan agens socijalizacije nakon onog primarnog, obitelji. Škola je ta koja premošćuje jaz između obitelji i društva; ona priprema mladog pojedinca za svijet odraslih. Svojom rođenjem pojedinac dobiva određeni status i prema njemu se u obitelji odnose po partikularističkim mjerilima. U odrasloj dobi, on stjecanjem određenog zvanja stječe i njemu pripisan status te mu se sudi prema univerzalističkim normama. Upravo ovdje škola ima ključnu ulogu; ona uspostavlja univerzalne vrijednosti koje su iste za sve pojedince, primjerice, ocjene ili pravila koja vrijede u školi. Dakle, neovisno o dobi, spolu, rasi ili porijeklu, jednaka pravila vrijede za sve učenike čime se simulira jedno društvo u malome. Parsons ističe kako u modernim društvima postignuća počivaju na meritokratskim načelima, što znači da se status postiže isključivo zahvaljujući vlastitim zaslugama i vrijednostima. Funkcija škole je da objedini dva osnovna načela; načelo postignuća, koje uči mlade ljude da teže akademskom napredovanju i načelo jednakosti šansi, koje ih stavlja u jednak položaj spram ostalih učenika postavljajući im iste kriterije prilikom, primjerice, rješavanja ispita. Isto tako, postoje različite vrijedne nagrade za različiti uspjeh. Ova stavka je izrazito važna jer

upravo ona omogućuje da oni najспособniji popune najzahtjevnije položaje. Na taj se način odabiru pojedinci koji će u budućnosti vršiti određenu ulogu u društvu pri čemu škola služi kao svojevrsni mehanizam koji raspoređuje učenike s obzirom na njihove sposobnosti i vještine (Haralambos, 2002).

2.2. Konfliktni pristup obrazovanju

Za razliku od funkcionalista, konfliktni teoretičari ističu kako, unatoč činjenici da je školovanje besplatno, postoje oni koji u samome startu imaju prednost u odnosu na druge. Konfliktna perspektiva ruši mitove kako se uspjeh u obrazovanju temelji isključivo na vlastitom postignuću putem kojega najспособniji i najtalentiraniji pojedinci dostiževaju na najzahtjevnije funkcije u društvu. Obrazovanje služi samo kao paravan kojim se prikriva stvarnost u kojoj se uspjeh na tržištu rada zapravo nasljeđuje od roditelja i obitelji. Tako će osobe koje pripadaju višim klasama imati bolje šanse pri upisu u elitne škole čime već stječu prednost naspram onih koji sebi ne mogu priuštiti takvu vrstu obrazovanja. Također, nejednakost šansi objašnjava i tezu da djeca viših klasa postižu bolje rezultate u školi. Naime, što dulje pojedinac ostane u obrazovnom sustavu, to više razvija svoj kvocijent inteligencije, a dulje će ostati u akademskom svijetu što je klasa iz koje potječe viša. Također, kvalifikacije ne znače ujedno i dobro plaćeni posao; ostali faktori koji vode do dobro plaćenih pozicija su klasa, dob i spol. Tako onima koji imaju daje se još više, dok su oni koji imaju malo na još većem gubitku. Školama je u interesu privući nadarene, više nego poticati nepriviligirane (Haralambos, 2002).

Američki sociolozi Samuel Bowles i Herbert Gintis, proučavali su obrazovni sustav kapitalističke Amerike. Smatrali su da je u takvom tipu društva glavna uloga obrazovanja reprodukcija radne snage. Interakcija među pojedincima unutar obrazovnog sustava kao i zahtjevi koji su im unutar njega postavljeni, odgovaraju interakcijama i zahtjevima na budućem radnom mjestu. Budući da je kapitalizam kao sustav koncipiran na način da mu treba upravo poslušna, fleksibilna i motivirana radna snaga, Bowels i Gintis su smatrali kako škola priprema članove društva za njihovu buduću ulogu. U toj pripremi, najvažniji je latentni ili skriveni nastavni program; uz ono što djeca doista uče u školi (računanje, čitanje, pisanje), tu se nalazi i ono što se implicitno usvaja, primjerice, prihvaćanje hijerarhije i autoriteta. Tako se stvara ono bez čega kapitalizam u svojoj biti ne može opstati, a to je nekritičan i poslušan pojedinac koji se bespogovorno pokorava autoritetu. Uloga nastavnika koji naređuju je kasnije preuzeta od strane poslodavaca, a izvanjske nagrade u obliku ocjena su na radnom

mjestu zamijenjene plaćom. Iz tog razloga, većina učenika motivaciju i zadovoljstvo pronalazi ekstrinzično, primjerice, u svjedodžbi na kraju školovanja. Na isti se način motiviraju i radnici na radnom mjestu, novčanom nagradom za obavljeni rad. Nadalje, dolazi do nečega što autori navode kao fragmentacija predmeta, odnosno, rascjepkano znanje jer se tijekom jednog tipičnog školskog dana učenik kreće od predmeta do predmeta. To se može povezati s fragmentacijom radne snage upravo zato što je većina poslova koncipirana tako da različite zadatke obavljaju različiti pojedinci. Time se radnici lakše kontroliraju jer ne poznaju ukupnost proizvodnog procesa niti dobivaju priliku da se natječu sa svojim kolegama. Iz tog se razloga radnicima vrlo teško udružiti protiv poslodavaca i pružiti im otpor čime se dobiva pokorna radna snaga koja se lako kontrolira. Nakon svega navedenog, Bowles i Gintis ističu kako obrazovanje neizravno pomaže kapitalizmu jer legitimira nejednakosti. Tako se prijeći put stvaranju klasne svijesti te se stvara stabilno društvo (Bowles i Gintis 1976, prema Haralambos 2002).

Također, postojala su brojna istraživanja koja su proučavala povezanost kvocijenta inteligencije i akademskog postignuća. Mnoga od njih su pokazala kako učenici iz radničke klase postižu puno lošije rezultate od djece iz srednje klase. Bowles i Gintis ukazuju kako ne mora nužno značiti da je jedno uzrok drugomu. Naime, djeca iz viših klasa imaju priliku dulje ostati unutar obrazovnog sustava, a time i više razvijati svoj kvocijent inteligencije. Iz toga se zaključuje kako je klasna stratifikacija puno važniji čimbenik koji će odrediti pojedinčev uspjeh u obrazovanju. Postoje, dakako, i drugi čimbenici poput rase ili spola koji također igraju važnu ulogu pri određivanju uspjeha u akademskom kontekstu (Bowles i Gintis 1976, prema Haralambos 2002).

Posebno zanimljiva teorija je ona koja ističe kako postoje razlike u korištenju samog jezika između djece iz radničke klase i djece iz srednje klase. Tu je razliku Basil Bernstein objasnio pomoću pojma jezični kodovi. Naime, djeca roditelja radničke klase koriste, takozvani, ograničeni jezični kod koji im onemogućuje da apstraktno razmišljaju o svijetu oko sebe; oni su fokusirani na ovdje i sada. Jezik djece radničke klase sadrži mnoštvo elemenata za koje se pretpostavlja da ih sugovornik zna. Bernstein nadalje navodi kako je takav jezik usko povezan s okolinom u kojoj djeca žive čija je najvažnija karakteristika bliskost odnosa između obitelji ili susjeda. U takvom okruženju djeca ne propitkivaju vrijednosti, već ih smatraju unaprijed zadanim. Ona se odgajaju neposredno, „ovdje i sada“, na način da ih se nagrađuje za dobro i kažnjava za loše ponašanje. Ograničeni kod pri tom je puno pogodniji i izravniji jer naglasak nije na objašnjavanju apstraktnih pojmova, već na praktičnoj i iskustvenoj primjeni. Djeca radničke klase koriste takav „ograničeni kod“ koji im otežava

uklapanje u akademsku sredinu s obzirom se u školi koristi onaj razrađeni. Potonju vrstu koda koriste djeca iz srednje klase kojima se u odgoju stavlja naglasak na apstraktne situacije i ideje. Takvom vrstom govora koja izlazi iz okvira „ovdje i sada“, ona uče koristiti jezik tako da se manje očekuje od sugovornika da slijedi zadane pretpostavke. Bernstein to slikovito objašnjava na primjeru majke iz radničke klase te one iz srednje klase. Primjerice, kada majka iz radničke klase želi svome djetetu zabraniti jesti slatkiše ona jednostavno, bez dodatnog pojašnjenja, kaže : „Nema više slatkiša za tebe“. S druge strane, majka srednje klase svome će djetetu objasniti kako slatkiši loše utječu na njegovo zdravlje i kako će mu šećer uništiti zube. Ovdje svakako valja naglasiti da ni u kojem slučaju ne bi smjeli jednu vrstu koda smatrati podređenom u odnosu na drugu; obadva koda su jednako važna i zanimljiva. No, poteškoće se javljaju kada djeca iz radničke klase, koja su usvojila ograničeni kod, dospiju u obrazovni kontekst. Tada do izražaja dolazi nejednakost između njih i onih koji su usvojili razrađeni kod kojem se daje prednost u akademskom svijetu. Djeca srednje klase jednostavno napreduju brže jer im prethodno usvojen kod taj napredak olakšava. Uzimajući u obzir navedeno, možemo objasniti zašto djeca iz različitih društvenih sredina i klasa pokazuju različite rezultate u školi. Djeca radničke klase dobivaju povratne informacije od strane svojih roditelja u obliku ograničenog koda što uvelike smanjuje njihovu radoznalost i informiranost o svijetu. Nadalje, takvoj će djeci biti teško reagirati na nepoznate apstraktne pojmove i generalna načela koja se uče u školi. Također, većina onoga što učitelji i odgajatelji govore u sklopu nastave, djeci s ograničenim kodom je neshvatljivo, a pri pokušaju „prevođenja“ na njima razumljiv jezik, može doći do nesporazuma. Naposljetku, takvo dijete će moći lako učiti napamet zadano gradivo, ali mogućnost dubljeg shvaćanja i objašnjavanja apstraktnih pojmova je otežana (Giddens, 2007).

Valja istaknuti kako je teorija Basila Bernsteina nastala sedamdesetih godina prošlog stoljeća, dakle, istovremeno kada je Bourdieu objavio neka od svojih najznačajnijih djela. Tako Bernstein ističe kako onaj kod koji je dominantan, odnosno, kojeg je društvo odredilo da bude dominantan, daje prednost u obrazovnom sustavu onima koji su ga razvili. Na isti način Bourdieu opisuje kako ona djeca koja dolaze iz viših klasa posjeduju kulturni kapital koji im daje mogućnost lakšeg napretka u obrazovanju budući da taj kapital pogoduje akademskom svijetu. Jezični kod se može smatrati jednom vrstom kulturnog kapitala kojeg djeca usvajaju u obitelji, a koji im pomaže da spremno odgovore na zahtjeve obrazovanja. Na taj se način klase reproduciraju prenoseći privilegije iz generacije u generaciju. Dominantne skupine nameću legitimna značenja, njihova je kultura dostojna težnje i posjedovanja bez obzira na to što ne postoje valjani kriteriji da se baš ta kultura proglasi superiornom. Upravo socijalizacija u

obitelji (primjerice, predškolski odgoj koji bogate obitelji mogu priuštiti svojoj djeci) daje potreban kod za dešifriranje poruka u obrazovanju. Nasuprot tome, oni koji ne posjeduju takav kod su diskriminirani od strane sustava tako što ih se kažnjava lošim ocjenama i time tjera na odustajanje (Čorić, 2017). Ono što valja ponovno naglasiti jest da ne postoji kapital ili jezični kod koji je bolji od drugoga; društvo je samo definiralo koji je kod, odnosno kapital prihvaćeniji i cjenjeniji te koji će dati bolje šanse pojedincima u obrazovnom sustavu.

2.3. Pozicijska teorija

Francuski sociolog Raymond Boudon ističe kako nejednakosti u obrazovanju proizlaze iz primarnih i sekundarnih učinaka stratifikacije. Primarni učinci stratifikacije se odnose na određeni raspored slojeva i klasa u društvu te na kulturalne razlike koje mogu odrediti pojedinčevu motivaciju, ali i mogućnosti i vrednovanje naobrazbe. Sekundarni učinci stratifikacije se tiču stvarnog položaja pojedinca u društvu. Naime, definicijom pozicijske teorije, Boudon objašnjava kako već činjenica da pojedinci kreću s različitih pozicija, uzrokuje nejednake obrazovne šanse. Kao zagovaratelj teorije racionalnog izbora, on ističe da se pojedinci ponašaju racionalno pri izboru škole jer važu koja opcija za njih ima najbolji mogući ishod. Tu se nailazi na sljedeći pojam, a to je pojam pozicijskog pritiska koji se događa u obitelji. Naime, djeca iz viših klasa težit će višem stupnju obrazovanja kako bi ispunila visoka očekivanja i zadržala status svojih roditelja. Suprotno tome, djeca radničkih klasa odabiru zanimanja koja nisu pretjerano ambiciozna upravo kako bi se uklopila u društveni kontekst svoje okoline i kako ne bi odskakala od većine vršnjaka (primjerice, ako su roditelji djeteta zaposleni u manualnim zanimanjima, kao što su čistačica ili građevinar, male su šanse da će dijete postati liječnik ili sveučilišni profesor upravo zato što će biti diskriminirano od strane obitelji, ali i vršnjaka) (Boudon, 1974, prema Haralambos, 2002).

3. Teorija kulturnog kapitala Pierrea Bourdieua

Biografija sociologa Pierrea Bourdieua moćda najslikovitije prikazuje što znači na vlastitoj koći osjetiti „sociokulturnu inferiornost“ (Kalanj, 2002: 97). On je kroz svoj život i rad posebno isticao upravo svoju provincijsku pozadinu te kako je ona oblikovala njegove poglede i stavove u sociologiji. Iz takvog skromnog miljea on dospijeva do elitne pariške škole i novog konteksta u kojem se njegovi burćujski kolege puno bolje snalaze. U svojoj bogatoj karijeri Bourdieu se, meću ostalim, zanima za probleme u obrazovanju, napose onome visokoškolskom. Uviđa kako su različite klase nejednako zastupljene u visokoškolskom obrazovanju te kako se sustavno provodi diskriminacija koja sve više dolazi do izražaja kako se ide prema najnižim društvenim klasama. Istraćivanja provedena šezdesetih godina ukazala su na to kako su djeca radničke klase vrlo malo zastupljena u populaciji studenata i to svega 10 posto na 35 posto aktivnog stanovništva. Bourdieu zaključuje kako je glavni razlog slabe zastupljenosti upravo socijalne prirode, a za razlike meću slojevima nije presudan ekonomski, već kulturni kapital (Kalanj, 2002).

Kada govori o kapitalu, Bourdieu razlikuje tri vrste kapitala: društveni, ekonomski i kulturni. Ovaj potonji izrazito je vaćan kada se radi o obrazovanju i jednakosti šansi. Još u svojim najranijim istraživanjima o kulturnim navikama studenata, pa sve do poznatog djela „Distinkcija: društvena kritika sućeja“, Bourdieu iznosi bogatu teorijsku podlogu kao i operacionalizaciju kulturnog kapitala. Kako bi pobliće objasnio što kulturni kapital znači, on ga dijeli na utjelovljeni, objektivirani i institucionalizirani. Kao što mu samo ime govori, utjelovljeni kulturni kapital odnosi se na one vrijednosti koje pojedinac vlastitim naporom stekne pri ćemu se one „upišu“ u njegovo tijelo. Tu se ponovno mora primijetiti kako će prednost pri stjecanju ove vrste kapitala imati ona djeca ćiji roditelji posjeduju veći kulturni kapital. Druga vrsta kapitala, onaj objektivirani, odnosi se na sva materijalna kulturna dobra koje pojedinac ima u svojem posjedu. Vaćno je naglasiti kako je komponenta posjedovanja izrazito vaćna kod objektiviranog kapitala; pojedinac fizićki posjeduje ili ne posjeduje odrećeno kulturno dobro (knjige, glazbene instrumente, umjetnine). Naposljetku, institucionalizirani kulturni kapital podrazumijeva legitimno stećene akademske titule ćime se i slućbeno stjeće potvrda o posjedovanju odrećene kompetencije (Krolo, Marćelić, Tonković 2015).

Nadalje, Fanuko (2008) istiće kako se različiti resursi mogu svrstati pod pojam kulturnog kapitala. Od sociolingvistićke spremnosti, preko opće kulture, do informacija o samom školskom sustavu; sve to ćini kulturni kapital kojeg pojedinac posjeduje. Takoćer,

ističe se i pojam pedagoške akcije (PA) koji podrazumijeva kulturni kapital prenesen na pojedinca od strane obitelji s obzirom na različiti PA kojeg one posjeduju. Vrijednost obiteljske pedagoške akcije varira s obzirom na to koliko je ona bliska dominantnoj i legitimnoj pedagoškoj akciji. Bourdieu svakako ističe kako je pedagoška akcija arbitrarna, odnosno, proizvoljna. Ona je određena od strane dominantnih klasa što joj daje legitimnost, ali ne i stvarnu vrijednost u odnosu na bilo koju drugu pedagošku akciju. Za razliku od, primjerice, Durkheima koji tvrdi da se obrazovanjem prenosi kulturni kapital koji je nasljeđe čitavog društva, Bourdieu zastupa tezu da su različite klase odgovorne za prijenos kulturnog kapitala upravo zato što pedagoške akcije idu ruku pod ruku s interesima grupa i klasa. Sljedeći važan faktor reprodukcije nejednakosti je zakon tržišta koji putem pedagoških akcija utvrđuje poželjne simboličke vrijednosti. Bourdieu ističe da su dominantna i legitimna kultura kao i pedagoška akcija (PA) isključivo arbitrarne, dakle umjetno stvorene od strane dominantnih klasa.

Ne smije se, dakako, zanemariti ni ekonomski kapital u vidu posjedovanja materijalnih dobara koji također igraju značajnu ulogu pri pozicioniranju na socijalnoj ljestvici. Bourdieu je bio veliki kritičar obrazovnog sustava gdje zamjećuje kako sve češće dolazi do namjerne eliminacije onih najugroženijih, primjerice, studenata iz radničkih obitelji. Tu je očito kako je socijalno porijeklo najvažniji odrednik uspjeha u akademskom svijetu, no ne u ekonomskom smislu, već u smislu adekvatnog kulturnog kapitala koji se već uz akademski kontekst. Naime, djeca pripadnika viših klasa jednostavno upijaju kulturu svojega okruženja, oni posjećuju kazališta, koncerte, izloženi su određenoj vrsti glazbe prema roditeljskom ukusu itd. Za pripadnike nižih klasa jedini način da se uopće susretne s takvom vrstom kulture jest upravo odlazak u školu. Tu su djeca viših klasa u prednosti jer su u razdoblju rane socijalizacije već usvojila određeni habitus koji im olakšava snalaženje u novom kontekstu. Školski sustav legitimira habitus viših društvenih klasa stavljajući tako niže klase u nepovoljan položaj. Iz toga se dolazi do zaključka kako škola ne služi ničemu drugom doli društvenoj stratifikaciji. Ona produbljuje ionako već dubok jaz između privilegiranih i obespravljenih te reproducira vladajuće klase. To, dakako, ne znači da ne postoje primjeri onih koji su uspjeli na prestižnim sveučilištima a da nisu došli iz bogatih i uglednih obitelji, sam Bourdieu svjedoči da je to itekako moguće. No, valja istaknuti kako su ti primjeri slabo zastupljeni u odnosu na ukupan broj studenata koji dolazi iz viših klasa (Puzić, Gregurović, Košutić, 2017).

3.1. Pripadnost klasi i razine obrazovnog postignuća

Kada govori o klasi, Bourdieu ne koristi tipično marksističko definiranje. Ekonomski kapital za njega nije jedini čimbenik koji se mora uzeti u obzir pri smještanju pojedinaca u različite socioekonomske klase. Akteri smješteni u klase ne dijele samo objektivne mogućnosti poput dohotka ili zanimanja, već dijele i neke subjektivne odrednice, primjerice isti kulturni ukus. Kada Bourdieu daje definiciju klase, on je poistovjećuje sa zanimanjima, dakle, položaj osobe unutar svijeta proizvodnje određuje prakse koje on čini svakodnevno što na kraju rezultira stvaranjem specifičnog tipa habitusa. Profesije ne podrazumijevaju samo vrstu radnog mjesta pojedinca, već uzimaju u obzir i brojne druge činitelje poput dobi, spola ili nacionalnosti koji nerijetko upućuju na prestiž kojeg pojedinac ima u društvu. S obzirom na navedeno, Bourdieu dijeli klase u tri skupine. U prvu spadaju slobodna zanimanja koja imaju visoki stupanj obrazovanja i najbolje plaće, takvi su pojedinci potekli iz dominantne klase, imaju puno i troše puno, ne samo ekonomskog dobra, već i kulturnog. Sljedeća klasa su činovnici u uredima koji uglavnom potječu iz pučkih klasa, imaju malo i troše malo, bave se sitnim, svakodnevnim poslovima kao što su popravci. U trećoj se skupini nalaze kvalificirani radnici kao i nekvalificirani poljoprivrednici koji imaju najmanje prihode i najniže razine obrazovanja, a potekli su gotovo uvijek iz pučkih klasa (Bourdieu, 2011)

Pri povezivanju načina života i obrazovanja pojedinaca, Bourdieu se služio korespondencijskom analizom. Također je želio utvrditi u kakvoj su vezi društveni položaj osobe i njezin estetski ukus. Zaključuje kako odnos dvaju glavnih faktora, kulturnog i ekonomskog kapitala, pozicionira nekoga u svijetu različitih kulturnih ukusa. Tako, primjerice, bogati članovi više klase dijele iste stupnjeve obrazovanja i isti habitus, odnosno, pogled na svijet, ponašanje i djelovanje koji su rezultat internalizacije određenog sustava pravila tijekom rane socijalizacije (Tonković, 2019).

4. Istraživanja u Hrvatskoj

4.1. Mladi u obrazovnom sustavu Hrvatske

U suvremenom hrvatskom društvu, mladi su prepoznati kao zasebna te u isto vrijeme integrirana društvena skupina. Za razliku od prethodnih generacija, postoji nekoliko faktora koji su pridonijeli stvaranju društvenog okruženja u kojemu se mladi nalaze. To se prije svega odnosi na globalnu ekonomsku i gospodarsku krizu koja je zahvatila mnoge sfere društvenog života. Također, valja istaknuti otegotne okolnosti odrastanja u tranzicijskom društvu kojemu je trebalo vremena da se prilagodi tržišnom gospodarstvu i parlamentarnoj demokraciji nakon socijalizma i planskog gospodarstva. Domovinski rat, čije se razorne materijalne i društvene posljedice osjećaju još i danas, omogućio je stvaranje mladog, ali nedovoljno funkcionalnog demokratskog sustava. Osim društvenih previranja, mladi su suočeni i s osobnim sazrijevanjem i ispunjavanjem očekivanja odraslih. Pri tome je paradoksalno kako se od njih očekuje da istovremeno održavaju društvo u svojevrsnom kontinuitetu i da budu ona promjena koja će pridonijeti njegovu boljitku. Oni moraju preuzeti inicijativu i pokazati prilagodljivost u dinamičnom društvu današnjice, ali i preuzeti očekivane društvene uloge koje su im namijenjene (Ilišin, 2014).

Ilišin (2014) u svojem istraživanju donosi rezultate koji ukazuju na nepovoljne trendove vezane uz obrazovanje mladih u odnosu na socioekonomski status njihovih roditelja. Naime, u posljednjih nekoliko godina u Hrvatskoj, zamijećen je trend porasta šansi za upis na fakultete one djece čiji su roditelji visokoobrazovani, a s druge strane zamijećen je trend smanjenja upisa na fakultete one djece čiji roditelji imaju nižu naobrazbu. Iz navedenog se može zaključiti kako obrazovanje u Hrvatskoj samo pridonosi reprodukciji određenih klasa čime se pospješuje održavanje postojećih diskrepancija kao i nemogućnost društvene pokretljivosti.

4.2. Primjena Bourdieuove teorije na hrvatsko društvo

Dovođenje u vezu kulturnog kapitala i obrazovnog uspjeha, bila je tema mnogobrojnih istraživanja na području Republike Hrvatske. Dok se jedna istraživanja bave kulturom koju preferiraju mladi u suvremenom hrvatskom društvu, druga se pak interesiraju za obrazovne šanse pojedinaca s obzirom na kulturni kapital koji posjeduju. Zajedničko im je to što se i jedna i druga istraživanja bave konceptom kulturnog kapitala Pierrea Bourdieua te kao svoje polazište koriste upravo njegovu teoriju. No, nameće se važno pitanje: kako uopće mjeriti

kulturni kapital, odnosno, kako ga operacionalizirati? U brojnim kvantitativnim istraživanjima kulturni kapital je definiran s obzirom na dostupnost podataka te su različiti autori operacionalizacije kulturnog kapitala podijelili u nekoliko skupina. U prvu grupu mogu se svrstati ona istraživanja kojima je kao definicija kulturnog kapitala poslužilo sudjelovanje učenika i/ili roditelja u „visokoj kulturi”. Pod „visokom kulturom” podrazumijeva se, primjerice, odlazak u kazalište ili na operu, posjećivanje muzeja, galerija ili pak odlazak na koncerte klasične glazbe. Drugu grupu sačinjavaju istraživanja koja su kulturni kapital mjerila s obzirom na to koliko neka obitelj posjeduje knjiga, umjetnina, glazbenih instrumenata ili drugih materijalnih dobara takve vrste. Kako god pristupili njegovoj operacionalizaciji, važno je ukazati na postojanje poveznice između kulturnog kapitala i postignuća u obrazovanju (Puzić, Gregurović, Košutić, 2017).

Istraživanje iz 2015. kojeg su proveli Krolo, Marcelić i Tonković, bavi se proučavanjem povezanosti roditeljskog kulturnog kapitala s kulturnim preferencijama njihove djece. Tu se, dakle, radi o međugeneracijskom prijenosu kulturnog kapitala, odnosno, kulturne potrošnje ili još točnije, glazbene potrošnje. Istraživanje je provedeno na području Zadarske županije na uzorku od 868 srednjoškolaca. Kulturne preferencije djece su operacionalizirane kroz tri različita vida kulturne potrošnje: potrošnja visoke kulture, potrošnja popularne kulture i potrošnja rokersko-alternativne kulture. Rezultati su pokazali kako kulturni ukus roditelja može poslužiti kao svojevrsni indikator kulturnih preferencija djece. Pri tome se kao značajniji u odnosu na druge (objektivirani i institucionalizirani) izdvojio inkorporirani kulturni kapital. Rezultati također pokazuju kako postoje vrlo jasne razlike između visoke i popularne kulture što služi kao dokaz Bourdieuovoj tezi o dominantnoj kulturi i njezinoj želji da se razlikuje svojim habitusom od ostalih klasa. Rezultati pokazuju kako je obiteljska socijalizacija glede prijenosa kulturnog kapitala izrazito značajna jer postoji sličnost između ukusa roditelja i ukusa djece. Nadalje, važnost obrazovanja pri prijenosu kulturnog ukusa među generacijama se nije pokazala osobito značajnom. Dakle, ovime je potvrđena Bourdieuova teorija o važnosti socijalizacije pri prijenosu i stjecanju kulturnog kapitala. Zaključno, valja istaknuti kako je istraživanje pokazalo da kulturni kapital roditelja (i to inkorporirani i objektivirani) igra značajniju ulogu nego ekonomski kapital pri stvaranju kulturnih preferencija učenika.

U istraživanju Puzić, Gregurović i Košutić (2017) ističu kako se u modernom društvu položaji stječu upravo zahvaljujući obrazovnom stupnju pojedinca. Polazeći od pretpostavke da se status u društvu stječe isključivo osobnim naporima i zaslugama, a ne pripisanim karakteristikama kao što su podrijetlo ili rasa, može se idealistički zaključiti da obrazovanje

ima meritokratski¹ karakter. Nažalost, mnoga istraživanja pokazuju suprotno. Škole, koje bi trebale premostiti socijalne razlike među učenicima, nerijetko su mjesta gdje se te razlike još više produbljuju. Iako je u posljednje vrijeme zabilježen trend smanjenja nejednakosti šansi među učenicima različitog društvenog podrijetla, ne može se sa sigurnošću reći kako je obrazovni sustav u cijelosti temeljen na meritokratskim načelima. Jedna od istraživanja koja ukazuju na nejednakost šansi u obrazovnom sustavu su međunarodna PISA² istraživanja obrazovnih postignuća petnaestogodišnjaka koja se provode od 2000. godine. Rezultati nedvojbeno pokazuju kako u zemljama sudionicama, bolje rezultate (u matematičkim sposobnostima ili čitanju) ostvaruju djeca višeg socioekonomskog statusa. Treba uzeti u obzir da razlike u rezultatima ovise i o nacionalnim obrazovnim sustavima zemalja sudionica. No, to svakako ne znači da ne postoje neki opći mehanizmi u svim društvima koji pridonose produbljivanju razlika među pojedincima unutar obrazovnog sustava.

Puzić, Gregurović i Košutić (2017) u svojem istraživanju proučavaju povezanost triju segmenata, a to su: kulturni kapital, socioekonomsko porijeklo i obrazovno postignuće učenika. Težili su ispitati postoji li povezanost između kulturnog kapitala i socioekonomskog porijekla i obrazovnog postignuća. Polaze od Bourdieuove teorije kulturne reprodukcije i pokušavaju je primijeniti na tri različita obrazovna sustava, njemačko, dansko i hrvatsko. Rezultati istraživanja nedvojbeno pokazuju kako postoji povezanost između socioekonomskog statusa učenika i njihovoga postignuća na provedenim testovima te kako je ta veza najčvršća u Njemačkoj. Dokazano je da oni učenici čiji je obiteljski socioekonomski status viši, čiji roditelji imaju viši stupanj obrazovanja i čiji roditelji imaju bolja zanimanja, ostvaruju bolje rezultate u prirodoslovnom testiranju. Iako je veza utvrđena u sve tri zemlje, daleko najčvršća povezanost rezultata testa i socioekonomskog statusa je ona u Njemačkoj.

No, zašto je ta veza najčvršća u Njemačkoj? Upravo zato što je njemački sustav najspecifičniji; primarno obrazovanje traje kraće nego u ostalim ispitivanim zemljama i

¹ **Meritokracija** (engl. *meritocracy*, od lat. *meritum*: zasluga; vrijednost + -kracija), stvaranje upravljačke elite prema sposobnostima; vladavina ljudi od znanja, vrijednih, mjerodavnih intelektualaca i poslovnih ljudi koji su stručni u donošenju bitnih odluka. Platon je u djelu *Država* postavio temelje teorije o vladavini meritokracije tejom da za državu nema lijeka sve dok se politička vlast i filozofija ne spoje, dok filozofi ne budu kraljevi, a kraljevi i vladari filozofi. Termin meritokracija stvorio je britanski sociolog Michael Young u djelu *Uspón meritokracije* (*The Rise of the Meritocracy*, 1958) (<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=40213>)

² **PISA istraživanja ili PISA testiranja** (*Programme for International Student Assessment*) međunarodna su istraživanja procjena znanja i vještina petnaestogodišnjih učenika pod pokroviteljstvom OECD-a. Osnovana su s ciljem ocjenjivanja razine obrazovanja među mladima u glavnim industrijskim zemljama. Provode se svake tri godine ([https://hr.wikipedia.org/wiki/PISA_\(istra%C5%BEivanja\)](https://hr.wikipedia.org/wiki/PISA_(istra%C5%BEivanja)))

vanjska diferencijacija (prva selekcija učenika nakon završenog primarnog obrazovanja gdje se učenici raspoređuju u različite grupe nižeg srednjeg obrazovanja) se odvija relativno rano. Zbog svega navedenog socijalizacija u obitelji kao i samo obiteljsko porijeklo igraju presudnu ulogu u određivanju obrazovnog postignuća pojedinca. Kako navodi Bourdieu, ukorjenjivanje nejednakosti obrazovnih šansi leži u činjenici da uspjeh pojedinca u školskom sustavu uvelike ovisi o njegovoj ranoj socijalizaciji u obitelji. Na taj način su neka djeca jednostavno „predodređena” za bolje snalaženje u obrazovnom kontekstu od druge jer započinju svoj akademski put s više znanja i vještina. »Propuštajući svakome dati eksplicitno ono što implicitno zahtijeva od svakoga, obrazovni sustav od svakoga jednako zahtijeva ono što sam ne daje. To većim dijelom obuhvaća jezične i kulturne kompetencije te određenu bliskost spram kulturnih sadržaja koja se jedino može proizvesti odgojem unutar obitelji koja prenosi dominantnu kulturu« (Bourdieu, 2011.: 494).

Dakle, klasne razlike stečene socijalizacijom u obitelji odgovaraju razlikama u prilagodbi školskom sustavu, a samim time i uspjehom pojedinaca. S obzirom na kulturni kapital koji posjeduju, oni mogu više ili manje kvalitetno odgovoriti na zahtjeve koje pred njih postavljaju profesori.

Bourdieu jasno ističe kako se u suvremenim društvima nejednakosti reproduciraju upravo međugeneracijskim prijenosom kulturnog kapitala. Nadalje, on smatra kako je prijenos kulturnog kapitala srž reprodukcije nejednakosti u modernim društvima. Isto tako, za razliku od nekih teoretičara, on smatra kako kulturni kapital ne pomaže pri kretanju uzlazno na ljestvici društvene mobilnosti za one učenike koji dolaze iz obitelji slabijeg imovinskog stanja (Puzić, Gregurović, Košutić, 2017).

Istraživanje na području Zagreba i Zagrebačke županije koje su proveli Baranović, Jugović i Puzić iz 2013. godine pokazuje kako se pri mjerenju uspjeha djece osnovnoškolske i srednjoškolske dobi ključnim pokazao ekonomski i kulturni status. Naime, učenice i učenici koji su imali veći ekonomski i kulturni kapital postizali su bolje rezultate iz matematike te su kasnije birali srednje škole koje su imale matematički program. Istraživanje je također dovelo u vezu brojne čimbenike s uspjehom iz matematike; obrazovanje roditelja, dostupnost interneta ili pak posjedovanje djela klasične literature. Ako se uzme u obzir da matematika kao znanost visoko kotira u suvremenom svijetu te da njezino znanje omogućuje pristup povlaštenim položajima u društvu, nije teško zaključiti kako će upravo djeca iz obitelji s više ekonomskog i kulturnog kapitala imati bolje šanse za njezino učenje od djece radničke klase. Prema Bourdieuovoj tezi o klasnoj reprodukciji, djeca viših klasa imat će više kulturnog i ekonomskog kapitala koji će im omogućiti da ranije dođu u dodir s matematikom, a u

kasnijem će školovanju biti više poticani od strane učitelja nego djeca radničke klase. Nadalje, zanimljivo je kako nastavak srednjoškolskog obrazovanja u gimnazijskom programu uvelike ovisi o kulturnim resursima u obitelji dok su ostali smjerovi povezani s financijskom situacijom u obitelji. Dakle, matematika, koja je zastupljenija u gimnazijskim programima više nego u ne-gimnazijskim, bit će dostupna djeci viših klasa jer ona imaju tendenciju birati gimnazijske nastavne programe i time povećati šanse za njezinim učenjem. Kako Bourdieu navodi, ta se djeca socijaliziraju u okolini koja im, osim ekonomskog, omogućuje i kulturni kapital; ona imaju bolji pristup internetskoj mreži kao i različitoj literaturi što je opet povezano sa stupnjem obrazovanja roditelja (koji je uglavnom viši) te sa stvarnim materijalnim predmetima koje posjeduju njihove obitelji, poput enciklopedija ili priručnika. Ona će tako brže i lakše usvajati znanja koja im omogućuju bolje pozicioniranje u svijetu rada te im istovremeno donose bolji društveni status i veći ugled.

5. Zaključak

Postojanje povezanosti kulturnog kapitala i obrazovnog postignuća učenika do sada je bilo u središtu brojnih istraživanja i teorijskih razmatranja. Jedan od najvažnijih doprinosa je svakako onaj sociologa Pierrea Bourdieua čiji su teorijski koncepti do danas ostali primjenjivi u pokušaju pojašnjenja načina na koji pripadnost klasi i količina dostupnog kulturnog kapitala utječu na akademski uspjeh učenika.

Prije svega, Bourdieu je konceptom habitusa objasnio da učenici iz različitih klasa i s različitim kulturnim kapitalom različito percipiraju, vrednuju i razumijevaju socijalni svijet te da se ta različitost internalizira upravo u procesu socijalizacije. Već kroz rano djetinjstvo, djeca iz viših klasa stječu utjelovljeni i objektivirani kulturni kapital koji je različit od kulturnog kapitala njihovih vršnjaka iz nižih klasa. Oni u svoj habitus inkorporiraju kulturu iz okoline koja ih okružuje bivajući izloženi ukusu roditelja, primjerice, prilikom posjećivanja kazališta, izložbi, koncerata ili konzumiranja drugih kulturnih sadržaja. Dakako, prednost im pruža i visok ekonomski kapital koji im omogućuje lakši pristup takvoj vrsti kulture. Samim tim, djeca viših klasa posjeduju kulturnu predispoziciju koja im daje mogućnost lakšeg napretka u obrazovanju budući da kapital koji posjeduju pogoduje akademskom svijetu.

Za razliku od njih, habitus djece nižih klasa kulturno je siromašniji. Prva mogućnost da se susretnu s legitimnom kulturom upravo je odlazak u školu. Tu su djeca viših klasa u prednosti jer su u razdoblju rane socijalizacije već usvojila određeni habitus koji im olakšava snalaženje u novom kontekstu. Time se dolazi do zaključka kako školski sustav legitimira habitus viših društvenih klasa, a samim time niže klase stavlja u nepovoljan položaj.

Postojanje poveznice između kulturnog kapitala i postignuća u obrazovanju dokazala su i brojna istraživanja provedena na području Republike Hrvatske. Kao i u francuskom društvu Bourdieuova vremena i u današnjem hrvatskom društvu kulturni ukus roditelja kroz rani odgoj uvelike određuje habitus i kulturne preferencije djece, a samim time i njihovo zanimanje za obrazovni program koji školstvo nudi. Socioekonomske prilike roditelja također su ključan faktor akademskog uspjeha, budući da je istraživanjima dokazano kako oni učenici čiji je obiteljski socioekonomski status viši, čiji roditelji imaju viši stupanj obrazovanja i čiji roditelji imaju bolja zanimanja, ostvaruju bolje rezultate. Time se u konačnici potvrđuje Bourdieuova teza da obrazovanje samo pridonosi reprodukciji određenih klasa. Dominantna i legitimna kultura tek su umjetno stvorene od strane dominantnih klasa čime se putem ranog odgoja, a zatim i obrazovnog perioda, stvaraju socijalne distance koje omogućuju da legitimna kultura ostane karakteristikom visokih klasa.

6. Literatura

- Baranović, B., Jugović, I., Puzić, S. (2013). „Važnost obiteljskog podrijetla i roda za uspjeh iz matematike i odabir srednje škole“, *Revija za socijalnu politiku*. 21 (3): 285-307.
- Bourdieu, P. (2011). *Distinkcija: Društvena kritika suđenja*. Zagreb: Antibarbarus
- Čorić, R. Nejednakosti u obrazovanju, Sociologija obrazovanja, Sveučilište u Zadru. 2017.
- Fanuko, N. (2011). *Sociologija*. Zagreb: Profil.
- Fanuko, N. (2008). Obrazovanje u kontekstu tranzicije, u: Pilić, Š. (ur.): *Kulturni kapital i simbolička moć: tri aspekta Bourdieuove teorije ideologije*. Split: Biblioteka školskog vijesnika, 13-42.
- Haralambos, M. i Holborn M. (2002). *Sociologija: teme i perspektive*. Zagreb: Golden marketing.
- Ilišin, V. (2014). Uvod u istraživanje hrvatskih studenata, u: Ilišin, V. (ur.): *Sociološki portret hrvatskih studenata*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja, 11-25.
- Kalanj, R. (2002). „Pierre Bourdieu. Sociologija i angažman“, *Socijalna ekologija*. 11 (1-2): 97-113.
- Krolo, K., Marčelić, S. i Tonković, T. (2015). „Roditeljski kulturni kapital kao odrednica kulturnih preferencija mladih“, *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*. 25 (3): 329-340.
- Puzić, S., Gregurović, M. i Košutić, I. (2018). „Kulturni kapital i obrazovne nejednakosti u Hrvatskoj, Njemačkoj i Danskoj: usporedna analiza PISA 2009 podataka“, *Revija za socijalnu politiku*. 25 (2): 133-156.
- Tonković, T. Bourdieuova teorija habitusa i društvenog polja, Suvremene sociološke teorije: makropristupi, Sveučilište u Zadru. 03. 05. 2019.
- <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=40213> (15.8.2019.).
- [https://hr.wikipedia.org/wiki/PISA_\(istra%C5%BEivanja\)](https://hr.wikipedia.org/wiki/PISA_(istra%C5%BEivanja)) (15.8.2019.).